

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-1>

УДК 005.52:338.432:63:332.122(477)

СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

STRUCTURAL-DYNAMIC ANALYSIS OF THE FUNCTIONING OF AGRICULTURE IN THE REGIONS OF UKRAINE

Сущенко Олена Анатоліївна

доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет технологій та дизайну
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2645-8015>

Тимкован Владислава Ігорівна

аспірантка,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5208-7721>

Sushchenko Olena

Kyiv National University of Technologies and Design
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Tymkovan Vladyslava

Kyiv National University of Technologies and Design

Розглянуто стан сільськогосподарського сектору України, зокрема, питання продовольчої безпеки та її значення для економічного розвитку країни. Обґрунтовано, що проблема зниження рівня продовольчої безпеки в Україні зумовлена повільним розвитком сільського господарства на фоні зниження частки аграрної продукції у ВВП, зокрема, внаслідок глобальних викликів та повномасштабних бойових дій на території України. Важливою складовою продовольчої безпеки є також стабільність логістичних ланцюгів і доступ до глобальних ринків. Загалом, для забезпечення стійкості аграрного сектору необхідно вирішити ці проблеми комплексно: стимулювати інвестиції, підтримувати фермерські господарства, забезпечувати розвиток інфраструктури та враховувати потреби модернізації галузі через впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: сільське господарство, регіональна економіка, соціально-економічний розвиток сільських територій, аграрний сектор, сільськогосподарські ресурси.

Food security is the basis of the stability of the state and the socio-economic well-being of the population, as well as an important aspect of the national economy. The article examines the state of the agricultural sector of Ukraine, in particular, the issue of food security and its importance for the economic development of the country. It is substantiated that the problem of reducing the level of food security in Ukraine is, in particular, due to the slow development of agriculture against the background of a decrease in the share of agricultural products in GDP and global challenges, such as war and economic challenges. The main indicators of agricultural production are analyzed, in particular, the production volumes of major crops and livestock products, the dynamics of food consumption, and the level of food security. The results of the analysis show that, despite the significant agro-industrial potential of Ukraine, there is a decrease in the volume of agricultural production in war conditions. At the same time, 2023 showed a gradual recovery of the industry, which was caused by international support, state programs, and the development of alternative logistics routes for exporting products. Initiatives such as the "grain corridor" played an important role, which allowed Ukraine to resume exports of grain and other agricultural goods through alternative routes. An important component of food security is also the stability of logistics chains and access to global markets, as Ukraine must expand its presence in international markets to maintain the competitiveness of products. In general, to ensure the sustainability of the agricultural sector in Ukraine, it is necessary to address these problems comprehensively: stimulate investment, support small and medium-sized farms, ensure infrastructure development, and also take

into account the needs for modernization of the industry through the introduction of innovative technologies and improved access to financing. All these measures will contribute to strengthening the country's food security and economic stability in the face of modern challenges.

Keywords: agriculture, regional economy, socio-economic development of rural areas, agricultural sector, agricultural resources.

Постановка проблеми. Сільське господарство традиційно відіграє ключову роль у національній економіці, забезпечуючи продовольчу безпеку, зайнятість населення та соціально-економічний розвиток держави. На початку незалежності України частка продукції сільського господарства у структурі валового внутрішнього продукту (ВВП) становила 14%, проте на 2023 рік цей показник скоротився до 8,15%, що свідчить про структурні зміни у національній економіці та необхідність впровадження ефективних стратегій розвитку аграрного сектору.

Одним із основних показників, що визначає ефективність агропромислового комплексу, є рівень забезпеченості населення якісними та безпечними продуктами харчування, що, у свою чергу, характеризує продовольчу безпеку країни. Оцінка рівня продовольчої безпеки проводиться на глобальному рівні, і з 2012 року використовується «Глобальний індекс продовольчої безпеки» (Global Food Security Index – GFSI). За результатами оцінювання рівня продовольчої безпеки у 2021 році, Україна посіла 58-ме місце у світі, що є незадовільним показником, враховуючи значний агропромисловий потенціал держави. Такий результат зумовлений низкою внутрішніх та зовнішніх викликів, серед яких, перш за все, це втрата та забруднення сільськогосподарських земель внаслідок довготривалих бойових дій й повномасштабного вторгнення росії в Україну, обмеженість внаслідок цього можливостей державної підтримки аграрного сектору, а також відсутність сталих механізмів контролю за якістю продукції, зростаюча вразливість до глобальних продовольчих криз. З огляду на це, дослідження проблем продовольчої безпеки України, шляхів підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу та впровадження інноваційних підходів у сільськогосподарське виробництво є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку сільського господарства України є предметом уваги багатьох вчених. У своїх працях вони розглядають структурні зміни в агропромисловому комплексі, ключові фактори, що впливають на ефективність його

функціонування, та регіональні особливості розвитку аграрного сектору [1–3]. Зокрема, у дослідженні Шевченка А. А. та Петренка О. П. [4] визначено детермінанти економічного розвитку сільського господарства України, акцентуючи увагу на механізмах стабілізації аграрного сектору та впливі макроекономічних факторів. Томашук І. та Хаєцька О. роботах аналізують вплив аграрного сектору на сталий розвиток сільських територій, наголошуючи на важливості комплексного підходу до аграрної політики, що включає екологічні, соціальні та економічні аспекти [5].

Фурман І. та Дмитрик О. досліджують стратегічні напрями розвитку сільських територій, наголошуючи на важливості підтримки сільських громад через інвестиції, інноваційні технології та державну політику стимулювання агробізнесу [6]. Водночас Головачко В., Ліба Н. та Вибер Е. аналізують можливості розвитку сільського господарства в Україні, звертаючи увагу на потенціал аграрного сектору в контексті інтеграції до світового ринку та підвищення рівня конкурентоспроможності української продукції [7].

Окремі дослідження присвячені питанням цифровізації та інноваційного розвитку агробізнесу. Так, Дугінець Г. та Ніжейко К. акцентують увагу на інтеграції цифрових технологій у сільськогосподарське виробництво на основі досвіду ЄС, що може сприяти оптимізації виробничих процесів, підвищенню ефективності використання ресурсів і зменшенню впливу людського фактора [8]. Важливим при цьому є забезпечення умов для формування конкурентних переваг агропідприємств в умовах глобалізації з урахуванням сучасних тенденцій у розвитку цифрових технологій [9; 10].

Попри широкий спектр наукових досліджень у сфері сільського господарства України, залишаються аспекти, що потребують подальшого опрацювання. Так, недостатньо дослідженими є структурно-динамічні процеси розвитку аграрного сектору в регіональному вимірі, механізми адаптації сільського господарства до умов воєнного часу та післявоєнного відновлення, а також питання оптимізації механізмів державної підтримки та залучення інвестицій у розвиток агропромислового комплексу.

Мета статті. Метою статті є проведення структурно-динамічного аналізу функціонування сільського господарства регіонів України, визначення ключових тенденцій розвитку аграрного сектору та оцінка його впливу на соціально-економічну стабільність регіонів. Дослідження спрямоване на виявлення диспропорцій у розвитку сільського господарства, ідентифікацію факторів, що впливають на продуктивність агропромислового комплексу, а також обґрунтування стратегічних підходів до підвищення ефективності аграрного виробництва та забезпечення сталого розвитку сільських територій в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча безпека країни є важливим чинником забезпечення стабільності держави, соціального добробуту населення та стійкості економіки. Для гарантування належного рівня продовольчої безпеки необхідно досягти обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, здатних повністю задовольнити потреби населення у споживанні основних харчових продуктів. Згідно з даними Державної служби статистики України [11], у 2021 році середньорічне споживання харчових продуктів на одну особу становило: м'ясо та м'ясні продукти – 53,0 кг; молоко та молочні продукти – 201,5 кг; яйця – 272 шт.; риба та рибні продукти – 13,2 кг; цукор – 28,5 кг; олія – 13,6 кг; картопля – 132,4 кг; овочі та баштанні продовольчі культури – 165,4 кг; плоди, ягоди та виноград – 59,0 кг; хлібні продукти – 92,7 кг. Водночас, за результатами 2021 р., в Україні було вироблено 20,9 млн тон карто-

плі (513,5 кг на одну особу), 7,512 млн тон овочевих культур (180,6 кг на одну особу), 2,438 млн тон м'яса (58,62 кг на одну особу), 8,713 млн тон молока (209 кг на одну особу), а також 14,071 млрд штук яєць (338 шт. на одну особу). Узагальнені дані щодо споживання та виробництва основних продовольчих товарів наведені у таблицях 1 і 2.

Наведені показники свідчать про загальну відповідність рівня виробництва потребам внутрішнього споживання за більшістю категорій продовольчих товарів, проте для підтримання стабільної продовольчої безпеки необхідно забезпечити оптимальний баланс між виробничими потужностями, обсягами експорту та імпорту, а також доступністю продовольчих ресурсів для всіх верств населення. Враховуючи чисельність наявного населення, яке станом на 2021 рік становило 41 588,4 тис. осіб, можна зробити висновок, що Україна здатна забезпечити продовольчу безпеку завдяки власному сільськогосподарському виробництву. Проте варто звернути увагу на негативні тенденції щодо обсягу реалізованої сільськогосподарської продукції суб'єктами господарювання. До 2021 року спостерігалось поступове зростання обсягу реалізації аграрної продукції, що частково компенсувало негативний вплив повномасштабного вторгнення у 2022 році.

З початком військових дій агропромисловий комплекс України зазнав суттєвих втрат, що позначилося на загальному обсязі реалізованої продукції. У 2022 році агропромислові підприємства реалізували продукції на суму 682 412,1 млн грн, що на 28% менше порів-

Таблиця 1

Обсяг виробництва та урожайність сільськогосподарських культур за 2019-2023 роки

Показник	Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур, тис. т					Урожайність сільськогосподарських культур, ц з 1 га зібраної площі				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Вид / Рік										
Культури зернові та зернобобові	75143	64933	86010	53864	59772	49,1	42,5	53,9	45,8	55,2
Буряк цукровий фабричний	10205	9150	10854	9942	13130	461	416	479	541	525
Соняшник	15254	13110	16392	11329	12760	25,6	20,2	24,6	21,6	24,5
Картопля	20269	20838	21356	20900	21359	155	157	166	174	177
Культури овочеві	9688	9653	9935	7512	8297	214	207	215	200	209

Джерело: сформовано на основі [11]

Таблиця 2

**Продуктивність сільськогосподарської галузі національного господарства
за 2019–2023 роки**

	Кількість сільськогосподарських тварин, тис. голів					Виробництво основних видів продукції тваринництва			
	велика рогата худоба		свині	вівці та кози	птиця, млн. голів	мясо (у забійній масі), тис. т	молоко, тис. т	яйця, млн. шт	вовна, т
	Усього	у т. ч. корови							
2019	3092.0	1788.5	5727.4	1204.5	220.5	2492.4	9663.2	16677.5	1734
2020	2874.0	1673.0	5876.2	1140.4	200.7	2477.5	9263.6	16167.2	1573
2021	2644.0	1544.0	5608.8	1094.3	202.2	2438.3	8713.9	14071.3	1497
2022	2307.1	1352.8	4948.3	941.4	180.5	2206.7	7767.7	11921.8	1237
2023	2156.2	1262.9	5094.0	906.3	184.7	2239.5	7430.4	11379.4	1187

Джерело: сформовано на основі [11]

няно з показниками 2021 року. Зменшення обсягів реалізації було зумовлене низкою чинників, зокрема тимчасовою окупацією частини територій, порушенням логістичних ланцюгів, обмеженим доступом до ресурсів та інвестицій, а також значними ризиками для виробників. Попри кризові явища, 2023 рік продемонстрував поступове відновлення сільськогосподарської діяльності, що супроводжувалося зростанням обсягів реалізованої продукції на 15%. Основними факторами цього відновлення стали міжнародна фінансова та гуманітарна підтримка аграрного сектору, підписання угод щодо експорту врожаю, а також державні програми підтримки аграріїв, запроваджені Міністерством аграрної політики та продовольства України. Важливу роль у стабілізації галузі відіграло розширення можливостей експорту через альтернативні транспортні маршрути, включаючи "зерновий коридор" та розвиток наземної логістики через європейські країни.

В цілому, агропромисловий сектор України демонструє високий рівень адаптивності та стійкості. Проте для подальшого розвитку необхідне посилення державної підтримки, впровадження сучасних технологій та розширення доступу до міжнародних ринків, що сприятиме зміцненню продовольчої безпеки та економічної стабільності країни. Згідно з даними Державної служби статистики [11], протягом останніх п'яти років спостерігається поступове зменшення кількості сільськогосподарських підприємств. За цей період їх загальна кількість скоротилася на 20% і у 2021 році становила 40 889 одиниць по всій території України. Водночас у 2020 році у низці регіонів відзначалося зростання кількості агропідприємств, зокрема в Дніпропетровській, Закарпатській, Львівській, Полтавській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій областях та місті Київ. Попри це, у регіонах, які є основними виробниками сільськогосподарської продукції, спостерігається поступове

Таблиця 3

Обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції за 2019-2023 роки

Роки	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання		
	усього, млн. грн	з них у фізичних осіб-підприємців, млн. грн	у % до загального показника суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності
2019	572748.3	16422.4	2.9
2020	624070.1	18587.0	3.0
2021	943489.3	24828.2	2.6
2022	682412.1	1922.2	0.3
2023	782619.2	2529.6	0.3

Джерело: сформовано на основі [11]

скорочення кількості аграрних підприємств. Зокрема, у Вінницькій області їх кількість зменшилася на 123 одиниці, що становить приблизно 5%, тоді як у Чернігівській області цей показник скоротився на 9%, що еквівалентно 118 підприємствам. Узагальнені дані щодо динаміки кількості сільськогосподарських підприємств у різних регіонах представлено в таблиці 4.

Такий тренд може бути зумовлений низкою факторів, серед яких нестабільна економічна ситуація, обмежений доступ до фінансових ресурсів, підвищення собівартості виробництва, а також вплив геополітичних викликів та воєнних дій. Водночас важливими завдан-

нями державної політики у цьому контексті є стимулювання розвитку малих і середніх агропідприємств, спрощення регуляторних процедур, розширення доступу до фінансування, а також підтримка інноваційних технологій у сільському господарстві.

Масштабна концентрація земель сільськогосподарського призначення у великих агропромислових холдингах та корпораціях, а також їхня провідна роль у постачанні продукції рослинництва та тваринництва підтверджуються структурою сільськогосподарського виробництва. Протягом останніх п'яти років саме сільськогосподарські підприємства забезпечують основну частку виробництва

Таблиця 4

Кількість діючих підприємств галузі сільського, лісового та рибного господарств у розрізі регіонів за 2019–2023 роки

Регіон	2019	2020	2021	2022	2023
Україна	50239	49452	47753	32844	40889
Вінницька область	2860	2843	2812	2315	2737
Волинська область	1014	936	967	798	904
Дніпропетровська область	4209	4229	4114	3387	3837
Донецька область	1347	1270	1216	450	724
Житомирська область	1339	1309	1296	1044	1247
Закарпатська область	994	1016	978	545	652
Запорізька область	2820	2766	2734	676	1488
Івано – Франківська область	921	854	781	577	743
Київська область	2607	2524	2424	1819	2190
Кіровоградська область	3444	3409	3388	3152	3354
Луганська область	1068	1052	1036	44	549
Львівська область	1404	1447	1499	1176	1441
Миколаївська область	3913	3875	3804	2584	3188
Одеська область	4579	4335	3358	2261	2968
Полтавська область	2732	2737	2755	2317	2684
Рівненська область	767	758	788	640	735
Сумська область	1228	1227	1231	1120	1184
Тернопільська область	1086	1114	1094	884	1032
Харківська область	2219	2221	2189	1330	1790
Херсонська область	2560	2476	2329	365	1021
Хмельницька область	1721	1740	1693	1397	1613
Черкаська область	2290	2246	2198	1810	2072
Чернівецька область	767	738	707	425	589
Чернігівська область	1386	1359	1377	1063	1268
м. Київ	964	971	985	665	879

Джерело: сформовано на основі [11]

сільськогосподарської продукції, значно перевищуючи показники домогосподарств (табл. 5).

Такий тренд свідчить про зростаючу роль агрохолдингів та великих агропідприємств у забезпеченні продовольчої безпеки та формуванні експортного потенціалу країни. Водночас концентрація агровиробництва у великих корпораціях супроводжується зменшенням частки малих фермерських господарств, що може мати довгострокові соціально-економічні наслідки, зокрема для розвитку сільських територій. Підвищення рівня ефективності використання земельних ресурсів, оптимізація структури виробництва та розвиток конкурентного середовища в аграрному секторі залишаються ключовими завданнями державної аграрної політики. Необхідно створювати сприятливі умови для розвитку малих і середніх фермерських господарств, забезпечувати рівний доступ до ресурсів та підтримувати диверсифікацію аграрного виробництва для досягнення стійкого розвитку галузі. Сільськогосподарські підприємства значною мірою зосереджені на виробництві продукції рослинництва, тоді як домогосподарства спеціалізуються переважно на тваринництві, що підтверджується даними таблиці 5. Серед продукції рослинництва найбільшу частку займають зернові та зернобобові культури, однак їхній обсяг упродовж останніх двох років суттєво скоротився порівняно з 2019 та 2021 роками. У 2019 році частка зернових та зернобобових культур становила 37,1% від загального обсягу продукції, а у 2021 році – 40,5%.

Значне зростання виробництва сільськогосподарської продукції у 2021 році, яке досягло 82,3% від загального обсягу аграрного виробництва, свідчить про сприятливі еконо-

мічні умови та стабільний розвиток галузі в передвоєнний період. У 2022 році структура виробництва зазнала певних змін: частка продукції рослинництва у загальному обсязі скоротилася до 79,1%, тоді як виробництво продукції тваринництва продемонструвало зростання. На початку 2022 року частка продукції тваринництва становила 20,9%, а у 2023 році – 18,9%, що перевищує показники 2021 року (17,7%), що підтверджується даними табл. 6.

Попри складну економічну та безпекову ситуацію, виробництво основних видів продукції тваринництва, зокрема молока, яєць та м'яса, залишається на відносно стабільному рівні. Це значною мірою зумовлено безперервним вирощуванням сільськогосподарських тварин. Навіть у 2022 році, в умовах повномасштабного вторгнення, рівень виробництва у секторі тваринництва залишався порівняним із показниками 2020 року. Ці тенденції свідчать про стійкість агропромислового сектору України, незважаючи на кризові явища. Однак для забезпечення подальшого розвитку галузі необхідне комплексне впровадження стратегій підтримки сільськогосподарських підприємств, зокрема шляхом стимулювання виробництва тваринницької продукції та адаптації рослинництва до сучасних викликів.

Сільськогосподарські підприємства України, які відіграють провідну роль у виробництві продукції рослинництва, демонструють низку тенденцій у структурі виробництва, що відображають зміни у галузі під впливом повномасштабного вторгнення та інших макроекономічних чинників. Однією з найбільш значущих змін є суттєве скорочення виробництва зернових та зернобобових куль-

Таблиця 5
Структура продукції сільського господарства за категоріями виробників

	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Підприємства					
Продукція сільського господарства	67,4	66,0	69,3	66,9	70,2
Продукція рослинництва	71,6	69,9	72,8	70,0	73,0
Продукція тваринництва	50,8	51,8	53,2	55,5	58,0
Домогосподарства					
Продукція сільського господарства	32,6	34,0	30,7	33,1	29,8
Продукція рослинництва	28,4	30,1	27,2	30,0	27,0
Продукція тваринництва	49,2	48,2	46,8	44,5	42,0

Джерело: сформовано на основі [11]

Таблиця 6

Структура продукції сільського господарства за її видами

	Одиниця виміру	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Продукція рослинництва	у постійних цінах 2021 року; відсотків до загального обсягу	80,1	78,3	82,3	79,1	81,1
Культури зернові та зернобобові		37,1	36,0	40,5	34,0	33,6
Культури технічні		29,4	27,4	28,8	30,8	33,4
Картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі		10,0	11,3	9,9	11,3	10,7
Культури плодові та ягідні, виноград		1,9	2,0	1,8	2,2	2,0
Культури кормові		1,3	1,3	1,1	1,3	1,2
Інша продукція та зміна обсягів незавершеного виробництва		0,4	0,3	0,2	-0,5	0,2
Продукція тваринництва		19,9	21,7	17,7	20,9	18,9
Вирощування сільськогосподарських тварин		10,2	11,2	9,4	11,2	10,6
Молоко		6,5	6,9	5,6	6,7	5,7
Яйця		2,6	2,8	2,1	2,4	2,0
Інша продукція		0,6	0,8	0,6	0,6	0,6

Джерело: сформовано на основі [11]

тур. У 2021 році загальний обсяг виробництва становив 69 689 тис. т, проте вже у 2022 році він знизився на 40% і склав 42 315 тис. т. У 2023 році показник частково відновився до 47 716 тис. т, однак це все ще на 32% менше порівняно з 2021 роком. На відміну від зернових, виробництво цукрових буряків у 2023 році продемонструвало зростання. Якщо у період з 2019 по 2021 рік середньорічний приріст виробництва становив 4,67%, то у 2023 році підприємства виготовили 12 696 тис. т цукрових буряків, що на 23% перевищує рівень 2021 року.

Позитивну динаміку також демонструє сектор виробництва соняшнику, який поступово відновлюється. Дані Державної служби статистики [11] свідчать про збільшення виробництва на 13,7% у 2023 році порівняно з 2022 роком. Крім того, виробництво майже досягло рівня 2020 року, коли загальний обсяг становив 11493 тис. т, що лише на 1,15% перевищує показники 2023 року. Щодо виробництва картоплі, то його обсяги в умовах воєнного стану дещо скоротилися порівняно з 2021 роком. Проте загальний рівень виробництва у 2022–2023 роках перевищує показники 2019–2020 років. Середній рівень виробництва картоплі на підприємствах за ці роки становив 385,5 тис. т, що на 10% менше у порівнянні з середнім обсягом у 2022–2023 роках. Виробництво овочевих культур та винограду

зазнало значного скорочення, особливо під час дії воєнного стану. Згідно з табл. 7, за останні два роки обсяги виробництва овочів зменшилися на 32% у 2023 році порівняно з 2021 роком, а винограду – на 20%.

Водночас виробництво плодових та ягідних культур демонструє стабільне зростання. Незважаючи на загальні труднощі в аграрному секторі, підприємства систематично нарощують обсяги виробництва, що свідчить про відносну стійкість цього сегмента. Загалом, структурні зміни у виробництві рослинницької продукції відображають адаптацію аграрного сектору до сучасних викликів. Попри значні втрати у виробництві зернових, овочів та винограду, позитивні тенденції у виробництві цукрових буряків, соняшнику та плодових культур свідчать про поступове відновлення сільськогосподарського виробництва та адаптацію підприємств до нових умов господарювання.

Згідно з результатами проведеного дослідження, встановлено, що основною продукцією, яку виробляють домогосподарства, є продукти тваринництва. Серед них найбільшу частку займають молоко та яйця, проте їхнє виробництво демонструє тенденцію до скорочення. Станом на 2023 рік загальний обсяг виробництва молока в домогосподарства становив 4 620 тис. т, що на 29% менше порівняно з 2019 роком. Виробництво яєць також

Таблиця 7

Виробництво культур сільськогосподарських за категоріями господарств, млн.т

	Підприємства					Домогосподарства				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Культури зернові та зернобобові	59,9	51,7	69,7	42,3	47,7	15,2	13,2	16,3	11,5	12,1
Буряк цукровий фабричний	9,7	8,6	10,4	9,5	12,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Соняшник	13,1	11,5	14,2	10,0	11,4	2,2	1,6	2,2	1,3	1,4
Картопля	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	20,0	20,4	20,9	20,5	20,9
Культури овочеві	1,4	1,5	1,4	0,4	1,0	8,3	8,2	8,5	7,1	7,3
Культури плодові та ягідні	0,3	0,3	0,5	0,3	0,4	1,8	1,7	1,8	1,6	1,6
Виноград	0,1	0,1	0,1	0,08	0,08	0,02	0,2	0,2	0,2	0,2

Джерело: сформовано на основі [11]

зменшилося і склало 5 724 млн шт., що на 22% менше, ніж у 2019 році. Негативні тенденції також простежуються у виробництві м'яса. У 2023 році обсяг виробництва м'яса у забійній масі становив 560 тис. т, що свідчить про зменшення на 29,5% порівняно з 2019 роком. Подібна ситуація спостерігається і у виробництві вовни, обсяги якої у 2019 році становили 1 534 т, а у 2023 році зменшилися на 30,25%. Загальне скорочення виробництва продукції тваринництва у домогосподарства може бути зумовлене низкою чинників, серед яких економічні труднощі, зростання собівартості виробництва, зміни у структурі зайнятості сільського населення, а також вплив воєнних дій, що призвели до скорочення кількості особистих селянських господарств. Враховуючи ці тенденції, необхідним є розроблення комплексних заходів підтримки дрібних виробників, спрямованих на покращення доступу до фінансування, зниження витрат на виробництво та стимулювання розвитку сімейних ферм.

Висновки. Аналіз динаміки виробництва сільськогосподарської продукції в Україні свідчить про поступову адаптацію діяльності агропромислових підприємств до поточних викликів військового стану, які залишаються ключовими виробниками у галузі. Однак низка факторів продовжує негативно впливати на використання повного потенціалу агропромислового комплексу країни, що обмежує можливості сталого розвитку сектору, а саме військові дії, скорочення та забруднення сільськогосподарських угідь, низька ефективність сільськогосподарського виробництва. Крім того, значна частина аграрних підприємств досі використовує застарілі технології

та методи господарювання, що призводить до недостатньої продуктивності та підвищених витрат на виробництво. Додатковим стримуючим фактором є обмежений доступ до фінансування. Відсутність доступних кредитних програм, високі відсоткові ставки та недостатній рівень інвестицій у сільськогосподарський сектор обмежують можливості для модернізації підприємств та впровадження інноваційних технологій. Суттєвим бар'єром залишається складний процес земельної реформи. Попри проведені реформи, сільськогосподарські підприємства стикаються з труднощами у сфері землекористування, зокрема щодо власності, оренди земель та прозорості земельних угод. Це створює нестабільність та посилює ризики для інвесторів. У свою чергу, екологічні виклики, такі як деградація ґрунтів, необхідність розмінування значних територій, дефіцит водних ресурсів становлять серйозну загрозу для сталого розвитку аграрного виробництва.

Додатково сектор стикається із значними логістичними проблемами, що зумовлені військовими діями та руйнуванням інфраструктури, особливо у сільській місцевості. Погана якість транспортних шляхів, обмежений доступ до ефективних каналів експорту та нестабільність логістичних ланцюгів збільшують витрати на транспортування продукції та знижують її конкурентоспроможність. Крім того, обмежене впровадження сучасних технологій, автоматизованих систем управління та новітніх аграрних практик значно уповільнює темпи розвитку сектору.

На міжнародному рівні Україна стикається з жорсткою конкуренцією на зовнішніх ринках.

Незважаючи на значний аграрний потенціал, проблеми з доступом до глобальних ринків, наявність торговельних бар'єрів та геополітичні ризики обмежують можливості українських аграріїв у сфері експорту. Окремим викликом залишається нестача кваліфікованої робочої сили. Військовий стан та вимушена міграція призводять до скорочення кількості молодих фахівців, готових працювати у сільському господарстві. Це знижує темпи розвитку малих та середніх агропідприємств, які потребують залучення досвідчених працівників.

Подолання зазначених викликів потребує комплексного підходу, що передбачає стимулювання інвестицій у модернізацію сільськогосподарського виробництва, посилення державної підтримки агропідприємств, впровадження ефективних програм фінансування, розширення доступу до міжнародних ринків та розвитку інфраструктури. Вирішення цих проблем сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору України, його стійкості до кризових явищ та забезпеченню продовольчої безпеки держави в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Людвік І. Підвищення конкурентоспроможності АПК України через інноваційні стратегії: розробка та застосування моделей аналізу ефективності в умовах глобалізації / І. Людвік // *Економіка та суспільство*. – 2024. – № 68. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-79>.
2. Ковбаса О. Експортний потенціал аграрних підприємств та удосконалення компонентів їх стратегічного розвитку / О. Ковбаса // *Цифрова економіка та економічна безпека*. – 2024. – № 6 (15). – С. 279-285. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/dees.15-44>.
3. Гаркавий В. Теоретичні основи розробки стратегії сталого розвитку сільського господарства / В. Гаркавий // *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. – 2023. – Vol. 2, No. 4. – С. 56-64. – DOI: 10.46299/j.isjmef.20230204.07.
4. Шевченко А. А., Петренко О. П. Детермінанти економічного розвитку сільського господарства в Україні / А. А. Шевченко, О. П. Петренко // *Modern Economics*. – 2023. – № 38. – С. 186-193. – DOI: 10.31521/modecon.V38(2023)-2.
5. Томашук І., Хаєцька О. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій / І. Томашук, О. Хаєцька // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 40. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1>.
6. Фурман І., Дмитрик О. Формування стратегічних напрямів розвитку сільських територій / І. Фурман, О. Дмитрик // *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. – 2022. – № 13. – С. 46-53. – DOI: 10.32782/2708-0366/2022.13.5.
7. Головачко В., Ліба Н., Вибер Е. Аналіз можливості розвитку сільського господарства в Україні / В. Головачко, Н. Ліба, Е. Вибер // *Економіка та суспільство*. – 2021. – № 27. – DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-45.
8. Дугінець Г., Ніжейко К. Цифровізація аграрного сектору ЄС: досвід для України / Г. Дугінець, К. Ніжейко // *Економіка та суспільство*. – 2023. – № 56. – DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-148.
9. Труніна І. М., Сущенко О. А. Дослідження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобалізації / І. М. Труніна, О. А. Сущенко // *Часопис економічних реформ*. – 2015. – № 3 (19). – С. 43-49.
10. Popova P., Petrova M., Popov V., Marinova K., Sushchenko O. Potential of the digital ecosystem for the sustainable development of the tourist destination // *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. – 2023. – Vol. 1126. – Article ID 012021. – DOI: 10.1088/1755-1315/1126/1/012021.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua>.

REFERENCES:

1. Liudvik I. (2024). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti APK Ukrainy cherez innovatsiini stratehii: rozrobka ta zastosuvannia modelei analizu efektyvnosti v umovakh hlobalizatsii [Increasing the Competitiveness of Ukraine's Agro-Industrial Complex through Innovative Strategies: Development and Application of Efficiency Analysis Models in the Context of Globalization]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (68). Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-79>.
2. Kovbasa O. (2024). Eksportnyi potentsial ahrarykh pidpriemstv ta udoskonalennia komponentiv yikh stratehichnoho rozvytku [Export Potential of Agricultural Enterprises and Improvement of Their Strategic Development Components]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital Economy and Economic Security*, 6 (15), 279-285. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/dees.15-44>.

3. Harkavyi V. (2023). Teoretychni osnovy rozrobky stratehii staloho rozvytku silskoho hospodarstva [Theoretical Foundations for Developing a Sustainable Agriculture Strategy]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, Vol. 2, No. 4, 56-64. DOI: 10.46299/j.isjmef.20230204.07.
4. Shevchenko A. A., Petrenko O. P. (2023). Determinanty ekonomichnoho rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Determinants of Economic Development of Agriculture in Ukraine]. *Modern Economics*, 38, 186-193. DOI: 10.31521/modecon.V38(2023)-2.
5. Tomashuk I., Khaietska O. (2022). Vplyv aharnoho sektora ekonomiky na stalyy rozvytok silskykh terytorii [Impact of the Agricultural Sector on the Sustainable Development of Rural Areas]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (40). DOI: 10.32782/2524-0072/2022-40-1.
6. Furman I., Dmytryk O. (2022). Formuvannia stratehichnykh napriamiv rozvytku silskykh terytorii [Formation of Strategic Directions for Rural Development]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Tavriiskyi Scientific Bulletin. Series: Economics*, 13, 46-53. DOI: 10.32782/2708-0366/2022.13.5.
7. Holovachko V., Liba N., Vyber E. (2021). Analiz mozhlyvosti rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini [Analysis of the Possibilities for Agricultural Development in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (27). DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-45.
8. Duhinets H., Nizheiko K. (2023). Tsyfrovyzatsiia aharnoho sektora YeS: dosvid dlia Ukrainy [Digitalization of the EU Agricultural Sector: Experience for Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-148.
9. Trunina I. M., Sushchenko O. A. (2015). Doslidzhennia konkurentnykh perevah subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh hlobalizatsii [Research on Competitive Advantages of Business Entities in the Context of Globalization]. *Chasopys ekonomichnykh reform – Journal of Economic Reforms*, 3 (19), 43-49.
10. Popova P., Petrova M., Popov V., Marinova K., Sushchenko O. (2023). Potential of the Digital Ecosystem for the Sustainable Development of the Tourist Destination. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 1126, Article ID 012021. DOI: 10.1088/1755-1315/1126/1/012021.
11. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official Website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://ukrstat.gov.ua>.